

KURSA

Jierbmetelefovdna ja dihtorduolbbus
Gihpa pensionistalihtus

Pensjonistforbundet

Ráhkis

Mun áiggon dutnje juoidá addit. Attán skeaŋkan dutnje buori áiggi vai gulul sáhtát jierbmetelefovnaide ja dihtordulbosiidda oahpásmuvvat. Dat fal ádjáná oahppat dáid reaidduid geavahit oadjebasat, muhto áiggon gulul du rávvet ja oahpahit. Soite vuodu rájes fertet álgit. Dahje soaittát dušše veahá láidesteami dárbbážit ovdal go arvvát searvat miellagiddevaš ja gelddolaš fállaldagaide mat gávdnojit. Mot dal juo leš, interneahitta lea ere-noamáš, soma ja ávkkálaš ja áiggošin mielas dan čájehit dutnje!

Dát lea skeaŋka mii mearkkaša ahte besse deaivvadit ja fárrolaga oahpásmuvvat dihtordulbosii ja jierbmetelefovdnii. Galge fárrolaga geahččaladdat interneahita vejolašvuodaid. Dát šaddá munnuide hui suohtas ja olu galge oahppat. Don sáhtát jearrat mus vaikko maid, ja mun áiggon vástidit, čilget ja čájehallat. Eai gávdno jallas gažaldagat ja galge gierdilvuodain bargat.

Mun illudan ja árvalan ahte deaivvadetne:

Dearvvuodáiguin:

Lean nuorra, ja mus lea olu dutnje oahpahit:

- Bealli sis geat leat ahkejoavkkus 67-69 jagi, leat interneahtas.
- Muhto goasii buohkat ahkejoavkkus 16-19 jagi, leat interneahtas
- Boarrasepmosat leat interneahtas sullii diibmobeale beaivválaččat. Sii geat leat nuoramus ahkejoavkkus, leat interneahtas njeallje diimmu beaivvis.
- Jierbmetelefovnaide sáhttá bijahit sámi boallobeavddi vai beassá sámi bustávaiguin čállit.

Nuppiin sániin mus lea olu digitála gelbbolašvuolta man háliidivččen duinna juogadit.

Go deaivvadetne, de lohpidan:

- Geavahit sániid maid ipmirdat vai moai gulahalle.
- Hupmat njozet.
- Geardduhit, go munnos ii leat hoahppu.
- Váruhit ahte don ieš deattašat jierbmetelefovna ja dihtordulbosa. Mun áiggon dušše iežan reaidduid deattašit čájehandihte maid don galggat dahkat.

Muitte fal jearrat buot maid fuomášat!

Foto: Johan Mathis Gaup

Mii lea jierbmetelefovna ja dihtorduolbbus?

Jierbmetelefovna

Jierbmetelefovna lea telefovna mii addá arvat eanet vejolašvuodaid go dušše ringestit. Dainna sáhttá dahkat measta vaikko maid, ja doaibmá measta juo dego dihtormašiinnaš. Stuurámus erohus jierbmetelefovnnas ja dábálaš telefovnnas, lea ahte operatiivalaš vuogádat jođiha jierbmetelefovna ja diktá bijahit (installeret), ja nu maid geavahit, olu iešguđetlágán progámmaid. Dát prográmmát leat applikašuvnnat, dahje app:at. Sáhtát ringet ja earát dieđusge sáhttet dutnje ringet, muhto dasa lassin sáhtát čuojahit musihka, govvet, filbmet, geavahit interneahta, geahčadit kártaid ja geavahit GPSa telefovna bokte.

Dihtorduolbbus

Neahttabreahtta dahje dihtorduolbbus, lea dihtormašiinnaš mas ii leat eará go duolba šearbma man sáhtát guoskkahit. Go galgat geavahit dan, de deattašat šearpma juogo sierra peannain mii lea ráhkaduvvon vásedin dasa dahje juo dušše suorbmagežiiguin. Dihtordulbosis lea boallobeavdi šearpmas juo, nu ahte ii dárbbáš sierra boallobeavddi laktit dasa. Go galgat čállit neahttabreahtas, de fertet dasto oahppat mot virtúála boallobeavdi doaibmá. Dasa lea álki hárvánit. Dihtordulbosiin sáhttá dahkat measta buot dan seamma go muđui dihtoris ja jierbmetelefovnnas. Dihtorduolbbus lea stuurát go jierbmetelefovna ja lea dan sivas vuohkkaseabbo jus guhkebuš čállosiid áigu lohkat.

Mainna galge álgit?

Don várra bures muittát mot dollagáttis jorre sáгат, máidnasat ja mitalusat. Máinnastan- dáidda lea leamaš dehálaš ja nanus sámi kultuvrras. Dán áigge eat soaitte dollagáttis šat seam- ma olu máinnastit, ja soaitit olu áiggi golahit digitála máilmmis. Muhto interneahhta ii dušše suolát áiggi, go dat addá maid ođđa vejolašvuodaid mat álkidit olu. Interneahta bokte sáhtta eará ládje deaivvadiit oahppásiiguin, humadiit siiguin ja maiddái measta juo ovtastallat. Inter- neahtas sáhtta guoimmuheami ja áiggegolu gávdnat, humadiit oahppásiiguin, praktihkalaš earániid čadahit ja čuolmmaid čoadit. **Hás don dál árvalat guđemuš fáttáin háliidat álgit?**

Álki ja vuogas máhttit

Interneahtas gávdnojit olu bálvalusat mat gullet olbmo árgabeaivái. Ovdamearkka dihte sáhtta lohkat áviissaid, oastit billeahhtaid, geahččat TV-pro- grámmaid, guldalit radio ja musihkka dahje juo lohkat girjjiid. **Leat go dus vierut dahje beaivválaš rutiinnat maidda sáhtáhit interneahhta geavahit?**

Soma

Dus dáidet leat beroštumit maidda lii- kot bures, ja mat du mielas leat suoht- tasat ja geasuheaddjit. Interneahta sáhtta ávkkástallat maiddái dákkáraš somas astoáiggedoaimmaide. So- aittát liikot bihttábordimii, šáhka speallat, gođđit, ráhkadit govvgirjjiid, lohkat girjjiid, geahčadit somas film- maid, ohcat ja dingot mátkkiid, oahp- pat miellagiddevaš fáttáid birra dahje ohcat šuonaid lávlagiidda. **Mii du mielas lea miellagiddevaš ja soma?**

Servvoštallan

Interneahtta lea vuohkkasit ja bures heivehuvvon gulahallamii. Interneahta bokte lea hui álki ja vuogas doalahit oktavuoda fulkkiiguin ja muđui oahp- pásiiguin. Neahtas sáhttit humadiit, juogadiit govaid ja fárrolaga gávdnat geasuheaddji doaluid ja doaimmaid. In- terneahtas sáhtta maid oaidnit su geain- na humadat jus bidjabeahhti telefonna, dihtordulbosa dahje dihtora kamera jor- rat. Neahtas sáhtta dasa lassin searvat iešguđetlágán joavkkuide gos juogadiit dieđuid ja vásáhusaid. **Geaiguin hálii- divččet gulahallat interneahhta bokte?**

Praktihkalaš doaimmat

Interneahtas gávdnojit olu bálvalusat mat gullet min árgabeaivái, ja lea álki čoadit árgabeaivvi earániid inter- neahhta bokte. Otná servvodat measta gáibida ahte juohkehaš čadaha vissis doaimmaid ieš iešheanalaččat, ja olu doaimmaide sáhttit geavahit inter- neahhta oadjebasat. Ovdamearkka dihte sáhtta iešdieđáhusa deavdit ja fuolahit eiseválddiide, NAV-kántuvr- rain doalahit oktavuoda, bájkkobál- valusaid geavahit ja digitála boasta- gássa ásahit. **Makkár praktihkalaš doaimmaide dus gollá áiggi?**

Makkár beroštumit leat dus?

Jierbmetelefovna ja dihtordulbosa dávjá geavahit go lea sáhka iežamet beroštumiin. Soaittát háliidit oahppat beatnatdivššu birra, gávdnat teáhterfálaldaid lagasbirrasis, ohcat sosiála deaivvademiid du guovllus. Soaittát liikot meahcástallamii ja bivdui, dahje málesteapmái, musihkkii dahje hárhjhallamii. Interneahtas gávnnat dieđuid buot dáid birra. Berrejetne humadit veahá du beroštumiid birra vai gávdne neahttafálaldagaid mat heivejit dutnje.

Geavaheaddjinamma ja beassansátni

Dávjá ferte dus leat sierra geavaheaddjinamma ja beassansátni go galggat geavahit appaid ja bálvalusaid interneahhtas. Lea hui dehálaš válljet sániid maid álkit muittát. Geavaheaddjinamma ja beassansátni šaddá measta dego čoavddan neahttabálvalusaida. Dáiguin sániiguin ráhkadat sierra persovnnalaš profilla mii lea duššefal du iežat. Don fertet váruhit ahte vierrásat eai beasa diehtit dáid sániid eastadandihte boasttugeavaheami.

Geavaheaddjinama ja beassansáni berret bidjat muitui, muhto jus háliidat čálistit dáid muitindihte, de fertet fal vurket čállosa dakkár sadjái gos earát eai gávna dan.

Logg deg på iTunes Store

Skriv inn ditt passord for Apple ID
"navn.navnesen@gmail.com".

Avbryt	OK
--------	----

Mii lea app?

App dahje applikašuvdna, lea juoga maid fertet bidjat dahje installeret telefvdii ovdal go sáhtát bálvalusa oba geavahit ge. Dat guhte fállá bálvalusa, ovdamearkka dihte NRK, dávjá fállá mánggalágan appaid iešguđetlágan bálvalusaide. NRK ovdamearkka dihte fállá TV- appa, radio-appa ja NRK Super appa heivehuvvon mánáide. Juohke appas lea sierra govaš dovdomearkan, ja deaddilat dasto appa govaža go háliidat juste dan bálvalusa geavahit.

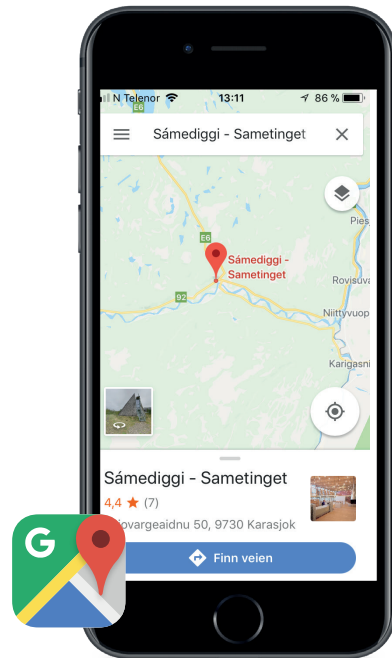
App Store – App rámbuvri

App Store lea Apple-nam-masaš fitnodaga rámbuvrii gos sáhtát appaid gávdnat, viežžat ja oastit. Eanas appat leat nu-vttá, muhto gávnojit maiddái appat maid ferte oastit ovdal go beassá bidjat telefvdnii ja geavahišgoahtit daid.

Play Store – Play rámbuvri

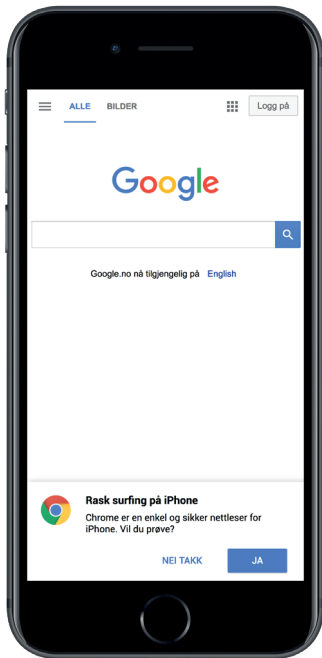
Google Play Store lea appa-rámbuvri sidjiide geat geavahit Android-jierbmetelefovna (eai ge Apple-telefovna).

Oallugat fállat mánggalágan appaid iešguđetlágán dárbbuide ja bálvalusaide, ja Google lea ovdamearkan dákkáriidda. Ovdamearkka dihte sáhtát bidjat Google Maps-appa telefvdnii. Dán appas leat kártat ja GPS ja sáhtát ohcat hotellaid, borramušbáikkiid ja rámbuvriid vaikko makkár guovllus máilmmis.

Mii lea neahttasiidu?

Neahttasiidduide beassá nugo čoduvvon neahttalohkki (browser) bokte. Safari ja Chrome leat ovdamearkkat neahttalohkkiide. Dát dagahit ahte sáhtát ohcat ja beassat vaikko makkár neahttasiidduide. Jus ovdamearkka dihte čálát samediggi.no neahttalohkkái, de beasat Sámedikki siidduide.

Safari

Dábálaš neahttalohkki reaidduide maid lea biddjon Apple operatiivalaš vuogádat, nu go iPhone (telefovdna) ja iPad (dihtorduolbbus).

Chrome

Dábálaš neahttalohkki reaidduide mat geavahit Android operatiivalaš vuogádaga.

Google fállá maidái neahttasiiddu man bokte sáhtát ohcat dieđuid vaikko man birra. Lea juo šaddan oahpes doaban dadjalit ahte ferte «googlet» jos dárbbáša dieđuid juoidá birra. De sáhtát dán siidui čálistit čoavddasáni man birra ozat lasi dieđuid ja de Google ohcá neahttasiidduid mat guoskkahit juste dan maid ledjet čállán. Geahččal ieš ohcat juoidá google.no-siiddu.

Deháleamos boalut ja govažat

Ruoktot

Dán boalu gávdná dávjá buot vuolimusas telefonna ovddabealde. Go dán deaddilat, de boadát dakkaviđe ruovttoluotta telefonna dahje dihtordulbosa álgosiidui. De automáhtalaččat guođát dan siiddu gos ledjet ja sirddát ovdasiidui mii gohčoduvvo čállinbeavdin.

Oza

Jus galggat ohcat juoidá neahttalohkkis dahje soames neahttasiiddus, de lea dát govaš ávkkálaš. Čáles ohcansáni dahje fáttá man birra ozat dieđuid.

Fállu

Jus háliidat sirddášit neahttasiiddus dahje appas, de lea fállu dahje menya veahkkín. Fálus sáhtát gávdnat eará siidduid, sisdoalu, árvalusaid ja muđui lassi dieđuid.

Heiveheamit

Bátnejuvlla-govaš čujuha telefonna heivehemiide. Go dan deaddilat, de beasat rievdadit iežat profiilla ja dieđuid iešguđetge appain. Lea maid vejolaš rievdadit telefonna ja dihtordulbosa teknikkalaš heivehemiid.

WiFi

Dát govaš čájeha lea go vejolaš searvat jođaskeattes neahttafierpmá-dahkii doppe gos leat. WiFi lea dávjá nuvttá, muhto dábálaččat gáibiduvvo geavaheaddjinamma ja beassansátni. Álmmolaš ásašusain, hoteallain, boradanbáikkiiin ja olu eará sajiin lea dávjá WiFi-fálaldat gussiide. De fertet diđoštít makkár beassansániid doppe gáibidit.

3G/4G

3G/4G lea dihtorjohtolat dahje geavaheapmi mii čuovvu du mobiilabonne-meantta dahje man ovddas mávssát rehkega mielde. 3G/4G dahká vejolažžan beassat internehttii measta juohke sajis.

Doaimmaidiehtu

Dát govaš čájeha leat go doaimmat ja dáhpáhusat appain. Govázii ihtá de lohku dahje tálla mii muitala gallii juoga lea dáhpáhuvan dan appas. Soaittát ožžon dieđu? Dahje soames dáidá du bovden doaluide?

Eambo symbolat ja govažat

Bluetooth

Girdimodus

Ođđa dokumeanta

Juogadit

Sihkkut/jávkadit/gokčat

Ráhkadit ođđa

Ruovttoluotta

Funkšuvdna
DOAIMMAS

GPS

Áigádit/ođasmahttit

Ruskalihti (sihkkut)

Viežžat internehtas

Čalmmusteapmi

Vástit

Ovddosguvlui

Funkšuvdna
JÁDDADUVVON

Ávkkálaš appat ovdamearkan

Álki ja vuogas máhttit

NRK fállá sihke TV ja radio-appaid. Daid bokte sáhtát válljet kanálaid, guldalit ja geahččat prográmmaid.

YR fállá dálkedieđuid miehtá máilmmi ja sáhtát ieš ohcat báikkiid. YR neahttasiiddus sáhtá lohkat dálkedieđuid davvisámegillii.

Sámi boallobeavdi Sáhtát bidjat sámi boallobeavddi jierbmetelefovndii ja dihtordulbosii vai beasat čállit sámi bustávaiguin.

VG
Olu áviissain leat sierra appat. Sámi áviissain leat neahttasiiddut maid sáhtát viežžat jierbmetelefovndii ja dihtordulbosii.

Gulahallan ja searvevuotta

Dieđut
Telefovnnas gávno juo dieđuide appa. Sáhtát čálašit dieđuid lagamusaide ja muđui oahppásiidda.

Šleatgaboasta
Jierbmetelefovnnain ja dihtordulbosiin sáhtát sihke čállit, sáddet ja oažžut šleatgaboasta.

Facebook
Facebook bokte sáhtát gulahallat oahppásiiguin. Don sáhtát mitalit maid leat bargan, geahčadit dološ govaid, searvat joavkkuide mat heivejit dutnje ja maid-dái gávppašit

Skype
Skype bokte sáhtát ringet nuvtá earáide gain lea Skype. Kamera bokte sáhtát nuppi vel oaidnit humadettiin!

Somas áiggegollu

Spotify

Dainna appain sáhtát guldalit juohkelágan musihka.

Muotta

Dát lea muotta- ja dálvesániid čoakkáldat gos oažžu čilgehusaid iešguđete muhtasániide ja seammás sáhtá gullat mot sániid dadjá.

Bibliofil

Dáinna girjeappain sáhtát ohcat ja várret girjjiid girjerá-djosiin. Nubbi girjerájos-appa, lea eBokBib mainna sáhtát luoikkahit ja viežžat girjjiid telefovnii dahje dihtordulbosii ja das lohkat daid.

Wordfeud

Dát lea speallu gos galggat hutkat ja bordit sániid ruosalassii vai addet eanemus lági mielde čuoggáid. Don gilvalat earáiguin. Galge go geahččalit?

Praktihkalaš dagut

Mobilbank

Eanas bájkkuin leat sierra neahttabánku-appat. Das sáhtá ovdamearkka dihte máksit rehkegiid.

Digipost

Buohkat, sihke priváhta olbmot ja álmolaš ásašusat, sáhttet digitála boastakássii sáddet boastta dan sadjái go dábálaš boasttas.

Altinn

Altinn bokte sáhtát vearrokoartta ja vearroreketoalu dárkkistit.

Helsenorge.no lea dearvašvuođauskkádat Norgga álbmogii. Dáppe gávnnat earret eará dálkkasčujuhusaid dahje reseapttaid.

Čállosat

Dađistaga dáidet dus čuožžilit gažaldagat, ja daid sáhtát dása čálistit.
Dáid sáhtte boahtte deaivvadeamis čielggadit.

A series of 20 horizontal dotted lines for writing.

Buorit ráđit

- It galgga ballat geahččaladdamis. Leage sáhkkii! Lea lohpi deattašit, čálašit ja juogadit vearrut. Muhto dáidá leat jierpmálaš diđoštít gokko gávnnat «sihkkut»- govaža/boalu, ja maiddái «ruovttoluotta»-boalu go dáiddát soames geardde gáhtat juoidá maid leat čállán ja juogadan.
- Muitte ahte buohkat geaiguin dus lea oktavuoha interneahτας, sáhttet oaidnit maid čálát ja dagat neahτας. Danin áiggošin dutnje čájehit erohusa álmmlaš ja priváhta dieđuin.
- Beassansáni it galgga earáide mitalit. Dat lea dego čoavdda du priváhta dieđuide.
- Ale fal goassege juogat bájkkontodieđuid earáiguin, earret dalle go oadjebasat gávppašat neahτας.
- Internehttii hárbána ja oahpásmuvva álkit ja jođánit, ja buot šaddá áiggi mielde álkit. Go vuos leat oahpásmuvvan bálvalusaide ja dieđát mot dat doibmet, de sáhtát interneahτας gálgat beaivválaš earániid ja doaimmaid čadahit. De manná olu mihá njuovžileappot ja jođáneappot go ovdal.
- Válde fal muinna oktavuoda jus dárbbášat ođđa ja lasi dieđuid ja neavvuma. Dál gulahalle interneahτας maiddái. Doala fal oktavuoda!

Sávan dutnje lihku!

Mii leat hui giitevaččat jus sáddešivččet ruovttoluottadieđuid dán čujuhusa bokte: kurs.nettbrett@pensjonistforbundet.no

Diedut Pensionistalihtu birra

Pensionistalihttu lea Norgga stuorámus organisašuvdna pensionistaide.

- **240 000 miellahtu**
- **850 báikkálaš searvvi**
- **10 000 luohttámušolbmo**

Mii bargat pensionistaid vuoigatvuođaid sihkkarastimiin ja berráigeahččat ahte vuoigatvuođat váldojit vuhtii. Nu viggat olahit polihtihkalaš beroštumi ja vuoruheami pensionistaid guoskevaš áššiide.

Čielggas, gievra ja oidnosis

Váldde oktavuoda

Pensjonistforbundet
Postboks 6714 St. Olavs plass
0130 Oslo

Jus finat guossis:
Torggata 15
0181 Oslo

Telefovdna: 22 34 87 70
pf@pensjonistforbundet.no
pensjonistforbundet.no